

BÖLÜM 28

DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIKLARA GİRİŞ VE GENEL BAKIŞ

Gonca DOKUZ¹

Giriş

Bağımlılık terimi, kökensel olarak spesifik bir davranışa yönelik tanımlanmamış olsa da ruh sağlığı terminolojisinde uzun yıllar alkol ve madde kullanım bozuklukları için kullanılmıştır (1). Bununla birlikte, bağımlılık kavramı, gözlemler ve araştırma verileri doğrultusunda, klinisyenler ve araştırmacılar tarafından zaman içinde başka davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Bağımlılık, temel olarak şu özelliklerle tanımlanmıştır: olumsuz sonuçlarına rağmen bir davranışı sürdürme, öncesinde davranışa yönelik bir dürtü veya aşırma hissetme, davranışa kompulsif bir şekilde katılım ve davranış üzerinde azalmış kontrol (1,2).

19. yüzyılda bağımlılıklar daha çok kişilik patolojisi olarak değerlendirilmiş ve “Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı”nın (DSM) ilk baskılarında alkol bağımlılıkları kişilik bozuklukları başlığı altında yer almıştır (3). Alkol madde bağımlılıkları ile ilgili ayrı sınıflama ilk kez DSM’nin üçüncü baskısında tanımlanmıştır (4).

Davranış bağımlılıklarının tarihsel süreci incelendiğinde, Amerikan Psikiyatri Birliği’nin kurucusu Benjamin Rush, akıl hastalıkları üzerine yazdığı metninde (1812), aşırı cinsel isteğin po-

tansiyel patolojik özelliklerine dikkat çekmiştir (5). Krapelin satın alma manisi, onyomani adlandırmalarıyla alışveriş bağımlılığından bahsetmiş, Bleuler piromani, kleptomani ve alkolizmi tepkisel dürtüler başlığında tanımlamıştır (6). Davranışsal bağımlılıkların ilk defa resmi tanı sistemine girişi, “patolojik kumar oynama” tanısının, DSM-3’te “dürtü kontrol bozuklukları” altında yer alması ile olmuştur (4). DSM-4’te, “tekrarlayan başarısız bırakma girişimleri olması” kriteri tanı ölçütlerine eklenerek, bağımlılığı işaret eden özelliği vurgulanmıştır (7). DSM-5’te ise “kumar oynama bozukluğu” adını alarak “madde ile ilişkili bozukluklar ve bağımlılık bozuklukları” bölümünde, “madde ile ilişkili olmayan bozukluklar” altına alınmıştır. Bu durum DSM-5’te, kumar oynama davranışlarının kötüye kullanılan maddele- re benzer şekilde ödül dizgelerini etkinleştirmesi ve madde kullanım bozuklukları sonucu oluşan benzer davranışsal değişikliklere neden olması gerekçesiyle açıklanmıştır (8). Benzer şekilde “Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırması”nın 11. Versiyonunda (ICD-11), kumar oynama bozukluğu “bağımlılıkla ilişkili bozukluklar” bölümüne dahil edilmiştir (9).

DSM çalışma grubu, internetle ilişkili davranışsal bağımlılıklar ile ilgili olarak, mevcut ka-

¹ Uzm. Dr., Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Psikiyatri Kliniği, goncadokuz@gmail.com

sıklığında rol oynayabileceği öngörülebilir. Engellenemeyen bir dürtü tarafından başlatılan, bireyin uyuşmasına, yatışmasına, kaygısını azaltmasına veya öforik hissetmesine neden olan tekrarlayan eylemlerin deneyimlenmesi, bağımlılık teriminin kapsamını yalnızca maddeyi değil, davranış içerecek şekilde genişletmektedir. Davranışsal bağımlılıklarla ilgili araştırmalar son yıllarda oldukça artmıştır (62). Ancak halen aydınlatılmasına ihtiyaç duyulan pek çok konu vardır. Mevcut veriler davranışsal bağımlılıkların, alkol ve madde bağımlılıkları ile nörobiyolojik ve psikolojik açıdan benzerlikleri olduğunu desteklemektedir. Davranışsal bağımlılıklar ile ilgili tanımlamalar, günlük yaşamda toplumda yaygın olarak gözlenen davranışların niteliğindeki değişiklikler ile ilişkili olduğundan, uyum bozucu olmalarına karşın, kolayca gözden kaçabilir ve bireylerin işlevselliğini önemli derecede bozabilir. Bu nedenle psikiyatri kliniklerine başvuran kişilerin davranışsal bağımlılıklar açısından sorgulanması, tedavi yaklaşımını belirleme ve ruhsal iyilik halini sağlamada son derece önemlidir. Davranışsal bağımlılıklar, heterojen ve çok yönlü olması itibarıyla en iyi biyopsikosozyal bir yaklaşımla anlaşılabilir. Davranışsal bağımlılıklar ile ilgili tartışmalar güncelliğini korumaktadır ve gerek klinisyenler, gerekse araştırmacılar tarafından üzerinde daha fazla çalışılmasına ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Potenza MN. Should addictive disorders include non-substance-related conditions? *Addiction*. 2006;101:142–51. doi: 10.1111/j.1360-0443.2006.01591.x
- Shaffer HJ. Strange bedfellows: a critical view of pathological gambling and addiction. *Addiction*. 1999;94(10):1445.
- Edwards G, Gross MM. Alcohol dependence: Provisional description of a clinical syndrome. *Br Med J*. 1976;1(6017):1058–61. doi: 10.1136/bmj.1.6017.1058
- American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 3rd ed. Washington: American Psychiatric Association
- Rush B. (1812) *Medical inquiries and observations upon the diseases of the mind*. Philadelphia: Kimber & Richardson
- Lee S, Mysyk A. The medicalization of compulsive buying. *Soc Sci Med*. 2004;58(9):1709–18. doi: 10.1016/S0277-9536(03)00340-X
- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 4th ed. Washington: American Psychiatric Association
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 5th ed. Washington: American Psychiatric Association
- World Health Organization. (2019). *International Classification of Diseases 11th revision*. (01.08.2022 tarihinde <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http%3A%2F%2Fid.who.int%2Ficd%2Fentity%2F1041487064> adresinden ulaşılmıştır.)
- World Health Organization. (2019) *International Classification of Diseases 11th revision*. (01.08.2022 tarihinde <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http%3A%2F%2Fid.who.int%2Ficd%2Fentity%2F1448597234> adresinden ulaşılmıştır)
- Grant JE, Potenza MN, Weinstein A, et al. Introduction to Behavioral Addictions. *Am J Drug Alcohol Abuse*. 2010;36(5):233–241. doi: 10.3109/00952990.2010.491884
- Petry NM, Ginley MK. Behavioral Addictions as Mental Disorders: To Be or Not To Be? *Annu Rev Clin Psychol*. 2019;14:399–423. doi: 10.1146/annurev-clinpsy-032816-045120
- Billieux J, Schimmenti A, Khazaal Y, et al. Are we overpathologizing everyday life? A tenable blueprint for behavioral addiction research. *J Behav Addict*. 2015;4(3):119–23. doi: 10.1556/2006.4.2015.009
- Karim R, Chaudhri P. Behavioral addictions: An overview. *J Psychoactive Drugs*. 2012;44(1):5–17. doi: 10.1080/02791072.2012.662859
- Potenza MN. Commentary on: Are we overpathologizing everyday life? A tenable blueprint for behavioral addiction research: Defining and classifying non-substance or behavioral addictions. *J Behav Addict*. 2015;4(3):139–41. doi: 10.1556/2006.4.2015.023
- Yau YHC, Potenza MN. Gambling disorder and other behavioral addictions: Recognition and treatment. *Harv Rev Psychiatry*. 2015;23(2):134–46. doi: 10.1097/HRP.0000000000000051
- Kardefelt-Winther D, Heeren A, Schimmenti A, et al. How can we conceptualize behavioural addiction without pathologizing common behaviours? *Addiction*. 2017;112(10):1709–15. doi: 10.1111/add.13763
- Panova T, Carbonell X. Is smartphone addiction really an addiction? *J Behav Addict*. 2018;7(2):252–9. doi: 10.1556/2006.7.2018.49
- Rosenberg KP, Feder LC. (2014). *An Introduction to Behavioral Addictions*. In: Rosenberg KP, Feder LC (Ed.), *Behavioral Addictions: Criteria, Evidence, and Treatment* (s. 1–17.). London: Elsevier Inc.
- Griffiths M. A “components” model of addiction within a biopsychosocial framework. *J Subst Use*. 2005;10(4):191–7. doi: 10.1080/14659890500114359
- Deveci A. Davranışsal Bağımlılıklara Giriş. (2020). In: Evren C (Ed.), *Davranışsal Bağımlılıklar Temel Başvuru Kitabı* (s. 1-13). Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Ko CH, Yen JY, Yen CF, et al. The association between Internet addiction and psychiatric disorder: A review of the literature. *Eur Psychiatry*. 2012;27(1):1–8. doi: 10.1016/j.eurpsy.2010.04.011

23. Cuzen NL, Stein DJ. (2014). Behavioral Addiction: The Nexus of Impulsivity and Compulsivity. In: Rosenberg KP, Feder LC (Ed.), Behavioral Addictions: Criteria, Evidence, and Treatment (s. 19–34). London: Elsevier Inc.
24. Yi S. Heterogeneity of compulsive buyers based on impulsivity and compulsivity dimensions: A latent profile analytic approach. *Psychiatry Res.* 2013;208(2):174–82. doi: 10.1016/j.psychres.2012.09.058
25. Stein DJ, Lochner C. Obsessive-compulsive spectrum disorders: A multidimensional approach. *Psychiatric Clin.* 2006;29(2):343–51. doi:10.1016/j.psc.2006.02.015
26. Grant JE, Potenza MN. Compulsive Aspects of Impulse-Control Disorders. *Psychiatr Clin.* 2006;29(2):539–51. doi:10.1016/j.psc.2006.02.002
27. Robbins TW, Clark L. Behavioral addictions. *Curr Opin Neurobiol.* 2015;30:66–72. doi:10.1016/j.conb.2014.09.005
28. Zilberman N, Yadid G, Efrati Y, et al. Personality profiles of substance and behavioral addictions. *Addict Behav.* 2018;82:174–81. doi: 10.1016/j.addbeh.2018.03.007
29. Meng Y, Deng W, Wang H, et al. The prefrontal dysfunction in individuals with Internet gaming disorder: A meta-analysis of functional magnetic resonance imaging studies. *Addict Biol.* 2015;20(4):799–808. doi: 0.1111/adb.12154
30. Potenza MN. Clinical neuropsychiatric considerations regarding nonsubstance or behavioral addictions. *Dialogues Clin. Neurosci.* 2017;19:281–92.
31. Serenko A, Turel O. Directing Technology Addiction Research in Information Systems: Part I. Understanding Behavioral Addictions. *DATA BASE Adv Inf Syst.* 2020;51(3):81–96.
32. Hammond CJ, Mayes LC, Potenza MN. Neurobiology of adolescent substance use and addictive behaviors: Treatment implications. *Adolesc Med State Art Rev.* 2014;25(1):15–32.
33. Jorgenson AG, Hsiao RC. Internet Addiction and Other Behavioral Addictions. *Child Adolesc Psychiatr Clin N Am.* 2016;25(3):509–20. doi: 10.1016/j.chc.2016.03.004
34. Béreau M, Krack P, Brüggemann N, et al. Neurobiology and clinical features of impulse control failure in Parkinson's disease. *Neurol Res Pract.* 2019;1(1):1–11. doi: 10.1186/s42466-019-0013-5
35. Antons S, Brand M, Potenza MN. Neurobiology of cue-reactivity, craving, and inhibitory control in non-substance addictive behaviors. *J Neurol Sci.* 2020;415:116952. doi:10.1016/j.jns.2020.116952
36. Brand M, Wegmann E, Stark R, et al. The Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) model for addictive behaviors: Update, generalization to addictive behaviors beyond internet-use disorders, and specification of the process character of addictive behaviors. *Neurosci Biobehav Rev.* 2019;104:1–10. doi: 10.1016/j.neubiorev.2019.06.032.
37. Wegmann E, Brand M. Affective and cognitive processes involved in behavioral addictions. *Addict Behav.* 2021;118. doi: 10.1016/j.addbeh.2021.106885.
38. Robinson TE, Berridge KC. The neural basis of drug craving: An incentive-sensitization theory of addiction. *Brain Res Rev.* 1993;18(3):247–91. doi: 10.1016/0165-0173(93)90013-P
39. Robinson TE, Berridge KC. The incentive sensitization theory of addiction: Some current issues. *Philos Trans R Soc B Biol Sci.* 2008;363(1507):3137–46. doi: 10.1098/rstb.2008.0093
40. Anselme P, Robinson MJF, Berridge KC. Reward uncertainty enhances incentive salience attribution as sign-tracking. *Behav Brain Res.* 2013;238(1):53–61. doi:10.1016/j.bbr.2012.10.006
41. Griffiths M. Psychobiology of the near-miss in fruit machine gambling. *J Psychol.* 1991 May;125(3):347–57. doi: 10.1080/00223980.1991.10543298
42. Yao YW, Liu L, Ma SS, et al. Functional and structural neural alterations in Internet gaming disorder: A systematic review and meta-analysis. *Neurosci Biobehav Rev.* 2017;83:313–24. doi: 10.1016/j.neubiorev.2017.10.029
43. van Huijstee AN, Mansvelder HD. Glutamatergic synaptic plasticity in the mesocorticolimbic system in addiction. *Front Cell Neurosci.* 2015;8:1–13. doi: 10.3389/fncel.2014.00466
44. Olive MF, Clewa RM, Kalivas PW, Malcolm RJ. Glutamatergic medications for the treatment of drug and behavioral addictions. *Pharmacol Biochem Behav.* 2012;100(4):801–10. doi:10.1016/j.pbb.2011.04.015
45. Grant JE, Brewer JA, Potenza MN. The neurobiology of substance and behavioral addictions. *CNS Spectr.* 2006;11(12):924–30. doi: 10.1017/S109285290001511X
46. Comings DE. Why different rules are required for polygenic inheritance: Lessons from studies of the DRD2 gene. *Alcohol.* 1998;16(1):61–70. doi: 10.1016/S0741-8329(97)00178-X
47. Hamidovic A, Dlugos A, Skol A, et al. Evaluation of Genetic Variability in the Dopamine Receptor D2 in Relation to Behavioral Inhibition and Impulsivity/Sensation Seeking: An Exploratory Study With d-Amphetamine in Healthy Participants. *Exp Clin Psychopharmacol.* 2009;17(6):374–83. doi: 10.1037/a0017840
48. Lee YS, Han DH, Yang KC et al. Depression like characteristics of 5HTTLPR polymorphism and temperament in excessive internet users. *J Affect Disord.* 2008;109(1–2):165–9. doi: 10.1016/j.jad.2007.10.020
49. Essig T. The addiction concept and technology: Diagnosis, metaphor, or something else? A psychodynamic point of view. *J Clin Psychol Sess.* 2012;68(11):1175–84. doi: 10.1002/jclp.21917
50. Bromberg PM (2001). Out of body, out of mind, out of danger: Some reflections on shame, dissociation and eating disorders. In: Petrucelli J, Stuart C (Ed.) *Hungers and compulsions: The psychodynamic treatment of eating disorders and addictions.* New Jersey: Jason Aronson Inc; p. 65–80.
51. Jiménez-Murcia S, Fernández-Aranda F. COVID-19 and Behavioral Addictions: Worrying consequences?. *Eur Neuropsychopharmacol.* 2022;56:77–79. doi:10.1016/j.euroneuro.2021.12.004
52. Petry, NM *Pathological gambling : etiology, comorbidity, an treatment.* 1st ed. 2005, Washington, DC: American Psychological Association.
53. Turner NE, Jain U, Spence W, Zangeneh M. Pathways to Pathological Gambling: Component Analysis of Variables Related to Pathological Gambling. *International Gambling Studies.* 2008;8(3):281–98. doi:

- 10.1080/14459790802405905
54. Estevez A, Jauregui P, Sanchez-Marcos I, Lopez-Gonzalez H, Griffiths MD. Attachment and emotion regulation in substance addictions and behavioral addictions. *J Behav Addict*. 2017;6(4):534-44. doi: 10.1556/2006.6.2017.086
  55. Kaplan MS, Krueger RB. Diagnosis, assessment, and treatment of hypersexuality. *J Sex Res*. 2010;47(2):181-98. Doi: 10.1080/00224491003592863
  56. Black DW. Compulsive buying disorder: definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs*. 2001;15(1):17-27. doi: 10.2165/00023210-200115010-00003.
  57. Black DW. A review of compulsive buying disorder. *World Psychiatry*. 2007;6(1):14-8.
  58. Christenson GA, Faber RJ, de Zwaan M, Raymond NC, Specker SM, Ekern MD, et al. Compulsive buying: descriptive characteristics and psychiatric comorbidity. *J Clin Psychiatry*. 1994;55(1):5-11.
  59. Andreassen CS, Billieux J, Griffiths MD, Kuss DJ, Demetrovics Z, Mazzoni, E., & Pallesen S (2016). The relationship between addictive use of social media and video games and symptoms of psychiatric disorders: A large-scale cross-sectional study. 2016;30:2016.doi: 10.1037/adb0000160
  60. Hayes SC, Levin ME. (2012). *Mindfulness and Acceptance for Addictive Behaviors*. Oakland: New Harbinger Publications, Inc.
  61. Banz BC, Yip SW, Yau YH, et al. Behavioral addictions in addiction medicine: from mechanisms to practical considerations. *Prog Brain Res*. 2016;223:311-328. doi:10.1016/bs.pbr.2015.08.003
  62. Sixto-Costoya A, Castelló-Cogollos L, Aleixandre-Benavent R, et al. Global scientific production regarding behavioral addictions: An analysis of the literature from 1995 to 2019. *Addict Behav Reports*. 2021;14.doi: 10.1016/j.abrep.2021.100371